

Jevgenij Paščenko

POVIJESNI TEKST PRIJELAZNOGA RAZDOBLJA:
NEKE OSOBITOSTI SADRŽAJA I FORME
KRALJEVSTVA SLAVENA MAVRA ORBINIJA

UDK:

Izvorni znanstveni rad

Jevgenij Paščenko

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Djelo Mavra Orbinija *Kraljevstvo Slavena* analizira se kao tekst nastao na prijelazu od humanizma prema baroku. Autor nastavlja tradiciju humanističke historiografije i uvodi elemente baroka. Odstupanje od preciznosti podataka kao norme humanističke historiografije njegova je stvaralačka inovacija. Autor se svjesno ne drži principa egzaktnosti i stvara mit o Slavenima. Njegovo je djelo srodno baroknim platnima ratnih bitaka i predstavlja početak hrvatskoga slavizma baroknoga doba. S obzirom na formu, tekst nije žanrovski određen, to je vrsta povijesnoga spisa, obilježenoga stvaralačkim osobinama autora. Apologija slavizma odražava duboku povijesnu memoriju grada Dubrovnika.

Ključne riječi: Mavro Orbini, Sarmatija, Ukrajina, hrvatski slavizam, Dubrovnik, žanr

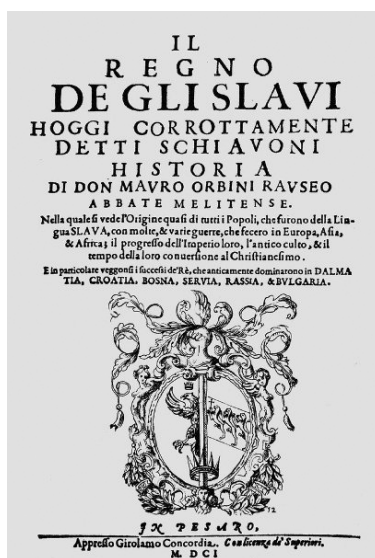
Problem definiranja forme pisanoga teksta posebice je izražen u rubnim razdobljima određenih epoha, što će se pokušati sagledati na primjeru djela Mavra Orbinija *Kraljevstvo Slavena* (1601.).¹ Prilikom definiranja pripadnosti teksta konkretnoj žanrovskoj skupini suočavamo se s pitanjem genološke terminologije, jer je riječ o djelu objavljenom početkom 17. stoljeća, na kronološkom početku baroknoga doba, ali napisanom u prethodnom stilskom razdoblju, krajem 16. stoljeća. Na njegovu formu utjecali su izvanjski faktori, odnosno postojeća književna tradicija u tadašnjoj Italiji koju je autor poznao. Pred nama je specifičan tekst koji se nadovezuje na tradiciju spisa povijesnoga sadržaja, rasprostranjenu u literaturi još od srednjovjekovlja. Već kronologijom nastanka djelo predstavlja primjer stvaralaštva prijelaznoga razdoblja između tradicije humanizma i barokne

¹ Mavro Orbini. *Kraljevstvo Slavena*. Prevela Snježana Husić. Priredio i napisao uvodnu studiju Franjo Šanjek. Zagreb: Golden marketing, 1999.

književnosti. Pisac se morao ugledati u određene kanone koji odjekuju u formi teksta, obilježenoj osobitostima književne kulture prethodnih epoha. Istovremeno, razlikuje se od tradicionalnih historiografskih djela pristupom, izlaganjem povijesne građe. Pred nama nije klasično historiografsko djelo, već je tekst ponajprije obilježen idejnim i svjetonazorskim uvjerenjima pisca, što se odrazilo i na njegovoj formi.

Tradicija je važna determinanta u oblikovanju Orbinijeva djela. Glede stilske epohe, ono se nadovezuje na principe proznoga teksta, u ovome slučaju povijesnoga spisa humanističke misaone kulture. Međutim, važnu je ulogu odigralo stanje u tadašnjoj talijanskoj književnosti, gdje je proza izostajala u kvantitativno relevantnome obliku, njezina umjetnička funkcija bila je ograničena te je zauzimala posebno mjesto, za razliku od poezije i drame.² Zbog toga se suočavamo s problemom definiranja forme. Iako je objavljeno unutar vremenskih okvira baroka, ali na početku 17. stoljeća, Orbinijevo djelo ipak ne pripada strogo određenoj umjetničkoj formi. Uviđamo da stilski kompleks prethodnih razdoblja srednjovjekovlja i humanizma prelazi u barok, što upućuje na pretpostavku da se djelo ne može definirati kao umjetnički žanr već kao vrsta historiografskoga teksta. To je prozna epopeja povijesnoga sadržaja, ali ne pripada kategoriji lijepe književnosti već je izraz literarne kulture. U tome tipu stvaralaštva nastala je značajna skupina djela, kojoj pripada i Orbinijevo djelo. Riječ je o vrsti povijesnoga spisa, ali koji nije povijestan u strogom smislu, već je podvrsta, spis na temu povijesti i tekst svoje epohe, determiniran glavnom idejom i svjetonazorskim patosom slavizma, kao čiji predstavnik nastupa Orbini.

Zakupljen idealom stvaranja epske povijesti Slavena, pisac se u stilu i formi morao ugledati na postojeće modele povijesnih tekstova koje obilato koristi. Autor u popisu korištenih izvora nabraja čak 289 imena i djela. Glavni fundus građe bila mu je Vojvodska knjižnica u Urbinu kao jedna od najboljih zbirki renesansne Italije. Knjižnica je sadržavala rukopise i knjige u rasponu od antičkih do suvremenih autora, ukupno više od tisuću naslova.³ S obzirom na glavni objekt piščeva zanimanja – slavenstvo u široko zamišljenom povijesnom dijapazonu, od

² Pavao Pavličić. *Književna genologija*. Zagreb: SNL, 1983., str. 49.

³ Zdenko Zlatar. *Kraljevstvo Slavena u međunarodnom političkom, ekonomskom i kulturnom kontekstu* (o. 1550. – 1610.). *Radovi – Zavod za hrvatsku povijest*. Vol. 43, Zagreb, 2011., str. 23.

pretpostavljene domovine do *rasijavanja*, kako on naziva migracijske procese, posebno su bila značajna djela koja su donosila tadašnje spoznaje o Slavenima na različitim područjima: u Europi – od Istoka prema Zapadu, zatim na Balkanu i neposredno u piščevoj domovini – Dalmaciji, odnosno Iliriku. Knjižnica mu je pružala mogućnost da upozna izvore neslavenskoga i slavenskoga kruga, te antičkoga, srednjovjekovnoga i renesansnoga podrijetla.⁴ Uz zapadne izvore autor je svakako težio upoznati literaturu slavenskih pisaca, gdje je posebno značajna bila srednjovjekovna i suvremena historiografija. To su ponajprije poljski autori s idejama sarmatizma koje su imponirale dubrovačkome autoru u potrazi za korijenima viteštva i ratobornosti Slavena. Domaća književnost također je predstavljala značajnu bazu, ponajprije srednjovjekovna. Glavni izvor za južnoslavensko područje bio je *Ljetopis popa Dukljanina* koji autor obilato koristi, čak i za naziv svojega djela. Osim srednjovjekovnih izvora, važan model glede forme predstavljali su vremenski bliži tekstovi. Budući da je dubrovački pisac namijenio svoj tekst naobraženom talijanskom auditoriju, nije smio ispustiti iz vida određene osobitosti tadašnje književnosti. U literaturi *cinquecenta* se osim značajnih pisaca lijepe književnosti ističu i djela pisane kulture kao što su Machiavellijev *Il Principe (Vladar)*, uz povijesne radove Francesca Guicciardinija i kritička promišljanja antičkih autora od Alda Manuzija, utemeljitelja knjižnice u Veneciji, do historiografa republike Pietra Bemba; nije bio manje značajan ni Baldassare Castiglione kao tvorac idealnoga čovjeka u djelu *Il Cortegiano (Dvoranin)*, koji je koristio glasovitu knjižnicu u Urbinu, kao ni mnogi drugi predstavnici literarne kulture humanizma. U skladu s postojećim normama, Orbinijevo djelo obilježeno je dominantnom osobinom – težnjom prema svestranom prikazu i komentiranju predmeta, što je bitna osobitost njegove poetike i odraz humanističke naobrazbe.

Budući da je bio upućen u opće ozračje tadašnje književnosti, Mavro Orbini morao je talijanskoj javnosti predložiti ideal slavenstva viđenoga iz perspektive Dubrovnikana koji se nalazio na rubnome području sukoba tadašnjih političkih i ideoloških snaga. Neposredan politički kontekst oblikovali su događaji s kraja 16. stoljeća, obilježeni jačanjem antagonizma između kršćanskoga zapada i osmanlijskoga istoka. Sveta Stolica usmjerila je pozornost na Balkan gdje su kršćanski Slaveni trebali odigrati značajnu ulogu u otporu Osmanlijama na Balkanu. Potonji su pojačali djelovanje u regiji, gdje je Dubrovnik bio značajno uporište, i zato su sukobljene snage težile privući vlastelu kao saveznike. Talijanska je strana težila zainteresirati slavensku zajednicu na svim razinama, od vladara do pučkih masa, za organizirani otpor osmanlijskom prodiranju. Među potencijalnim sugovornicima bio je bogati rod Bobaljevića, čiji je predstavnik Marinus Bobali (Marin Bobaljević) nastupio kao Orbinijev pokrovitelj u radu kojim je trebao predstaviti slavenstvo od početaka do sadašnjosti, s apoteozom u Dubrovniku.

⁴ Više o knjižnici u: Zdenko Zlatar, isto, str. 23-27.

Zahvaljujući meceni, dubrovački pisac dobio je mogućnost da koristi knjižnicu u Urbinu i objavi svoje djelo u Pesaru.

Idejni patos njegova rada odgovarao je duhu vremena i političkim ciljevima vezanima uz tadašnje globalne, regionalne i neposredne dubrovačke probleme, uz snažnu svjetonazorsku osobitost autora koji se predstavlja kao izričit rodoljub i kao pjesnik, ponajprije svega slavenstva, a posebice i rodnoga grada. Pisac je odredio zadatak da predoči talijanskom i domaćem čitatelju Slavena kao cjelinu od početaka do raseljavanja i suvremenosti. Postavljeni cilj ostvaruje se kompozicijski u tri dijela: u prvom se daje povijesna vizija slavenstva prema tadašnjim predodžbama o genezi, pradomovini i raseljavanjima; drugi dio donosi prijevod kronike popa Dukljanina na talijanski jezik; treći se usmjeruje na regionalno stanje prikazom Slavena na balkanskim prostorima od srednjovjekovlja do suvremenosti.

S obzirom na opširnost zamisli, Orbini se neminovno suočavao s problemom vjerodostojnosti prikaza i tumačenja. Međutim, u tome započinje stvaralački moment – autor priznaje da sebi ni ne postavlja zadatak da u svemu bude tipičan kroničar: *jer mi nije cilj ni nakana ispredati povijesti ili ljetopise, nego tek ukratko spomenuti najznačajnije stvari koje se tiču slavenškog naroda.*⁵ Orbini pristupa gradi stvaralački i koristi brojne primjere posuđene iz različitih izvora u težnji da ostvari glavnu zamisao – predoči veličanstveni lik slavenstva od njegovih početaka do autorove sadašnjosti. Sadržaj općeslavenske povijesti oblikuje se u okviru zadatka – prikazuje se pradomovina, smjerovi raseljavanja, ratobornost i sudjelovanje u brojnim vojnim događajima, a prvi dio knjige završava prikazom Dubrovnika kao svojevrsnoga amblema slavenstva, na što upućuje već samo ime grada.

Budući da je bio svjestan da mu adresati nisu široka publika ili domaći vladari i svećenici koji nisu uvijek bili pismeni ili svi nisu vladali talijanskim jezikom, nego je predviđao naobražen zapadni auditorij, društvenu i znanstvenu elitu koja je prvi put dobila mogućnost opširno saznati o Slavenima, njihovu postojanju, djelovanju, rasprostranjenosti, vrlinama i mnogim drugim događajima, Orbini je dao sve od sebe da stvori viziju adekvatnu dubrovačkom rodoljubu. U djelu se ocrtava osobitost Orbinija kao patriota koji kroz slavizam pokazuje karakterističnu crtu intelektualca svoje sredine – vjeru u slavenstvo kao snagu, što je bio izraz hrvatskoga slavizma. U prikazu Slavena pisac je mogao koristiti postojeće spoznaje iz inozemne i domaće književnosti prethodnih razdoblja. Europska povijesna literatura ispunjena je opažanjima o podrijetlu Slavena i njihovoj domovini, koja su u različitom opsegu nazočna kod rimskih pisaca, njemačkih humanista i drugih. Međutim, glorificiranje Slavena kroz stoljeća najviše je izraženo u hrvatskoj književnosti, gdje su poznati predstavnici slavizma bili Juraj Šižgorić (*De situ Illyriae et civitate Sibenici [O smještaju Ilirije i o gradu Šibeniku]*) i Vinko Pribojević (*De origine successibusque*

⁵ Mavro Orbini. *Kraljevstvo Slavena*, str. 151 (dalje se u zagradi navode stranice iz ovoga izdanja).

Slavorum [*O podrijetlu i slavi Slavena*], objelodanjeno vjerojatno 1525., latinsko izdanje 1532., talijansko 1595.); poslije Mavra Orbinija temu razvijaju Ignjat Đurđević, Jakov Lukarević, Juraj Rattkay, Pavao Ritter Vitezović, Junije Rastić-Resti, Ivan Gundulić, Andrija Kačić Miošić, a potom i autori idućih stoljeća. Aktualiziranjem slavenske teme nastavljala se tradicija hrvatske društvene misli o Slavenima, što tumačimo kao svojevrstan početak hrvatske slavistike.

Glede prikaza lika razlikujemo *temu* Slavena kroz povijest koja je nazočna kod inozemnih autora i *način* predstavljanja Slavena u književnosti. Svjetonazorski čimbenik važan je u razumijevanju razlike između stava i spoznaje o Slavenima kod Orbinija i kod drugih, ponajprije neslavenskih autora. U njegovoj procjeni Slavena prepoznaje se karakteristična binarna opozicija »mi – onik«, koju Orbini izražava opažanjem o tendencioznosti ili neupućenosti stranih pisaca u tu problematiku i žali se na nedovoljnu zastupljenost slavenske teme kod samih slavenskih povjesničara. Dubrovački je rodoljub zabrinut jer je malo pisaca ostavilo spomen na Slavene, te se ne zna dovoljno o njihovim ratovima s raznim narodima, nisu zabilježena *bezbrojna dična djela slavenska!* jer o njima nisu pisali domaći ljudi, već pripadnici suparničke strane. Orbini najvjerojatnije misli na autore i djela korištena u prikazu drevnih Slavena kao što su Dion Nicejski (*Kasije Dion*), Eutropije, Metodije *Historik*, Prokopije i Jordan. U epizodama o ranom srednjem vijeku koristio je djela autora kao što su Helmold *Bozoviensis*, Metodije *Historik*, Sakson *Gramatik*, Anonij Monah, Karlo Vagrijski (Carolo Vagriese), Jordan, Petar Kruzber *Olandese* i drugi – u različitim dijelovima fabule svojega teksta.⁶ Najviše sumnje kod kritičara kasnijih vremena izazivao je Orbinijev prikaz slavenskih širenja uz ratna osvajanja. Međutim, pisac u tome zauzima stvaralački stav – slijedi postojeću tradiciju prikaza Slavena, ali i uočava suvremene tendencije i pruža vlastite vizije. Kad uspoređuje genetske korijene Slavena s biblijskim početcima, koristi tipičan srednjovjekovni postupak: prema književnoj tradiciji srednjovjekovlja, slavenska geneza seže do biblijskih korijena, Slaveni potječu još od Noinih sinova i potomci su Jafeta. Kijevski ljetopisac Nestor (početak 12. stoljeća) u djelu *Povist' vremjanyh lit* (*Povijest prošlih vremena*) slično ustvrđuje da su Slaveni nastali od Jafeta te da su poslije podjele zemlje s braćom dobili u nasljedstvo sjeverne i zapadne zemlje, zatim se naslanili na prostoru Rimskoga Carstva, u provinciji Norik, a potom se sele između Dunava i Drave. Dakle, genealogija, geografija nastanka i širenje Slavena prema određenoj lokaciji opće je mjesto srednjovjekovne historiografije od Kijeva do Dubrovnika. Pisac je neminovno morao dodirnuti pitanje jezika Slavena kojemu posvećuje niz epizoda, od nastanka jezika, započetoga gradnjom Babilonske kule, do raseljavanja. Jezik je prema onovremenim predodžbama glavno obilježje etnije i zato Orbini iznosi ideju o jedinstvenom jeziku Slavena. Prema tadašnjim spoznajama, imenuje ih različitim nazivima: Moscoviti, Russi, Poloni, Boemi,

⁶ Više o tome u: Orbinijevi izvori (bilješke). Priredili F. Šanjek, M. Šišak. *Kraljevstvo Slavena*, str. 535-576.

Rassiani, Cercassi (Rus'ki Ukrajinci – J. P.), Dalmatini, Istriani, Croati, Bosnesi, Bulgari i drugo, ali redovito naglašuje njihovo zajedničko podrijetlo, što predstavlja jednu od idejnih dominanti hrvatskoga slavizma. Zajedništvo je temelj postojanja jer *Moskovljani, Rusi, Poljaci, Česi, Čerkezi, Dalmatinci, Istrani, Hrvati, Bosanci, Bugari, Rašani i mnogi drugi, usprkos razlikama u imenu, svi zapravo pripadaju istom vandalskom narodu. Dokaz je tome i njihov jezik, koji im je svima zajednički* (159-160).

Historizam je izričita osobina teksta što se tumači uočenim determinantama u okviru kojih je djelo nastalo i razvijalo se – tradiciji, suvremenim tendencijama i stvaralačkim osobitostima autora. Srednjovjekovna historiografija okrenuta je prošlosti, a i humanističko razdoblje prikazuje povijest u duhu srednjovjekovnih kroničara i ljetopisaca. Orbini sastavlja svoje djelo u stilu humanističkih erudita i slijedi renesansnu spoznajnu tradiciju ugledanjem na antičku historiografiju; oslanja se na stavove povjesničara od antike, preko srednjovjekovnih izvora, do pisaca suvremenoga doba, odnosno humanizma. Prema opažanju povjesničara Franje Šanjeka, pisac promatra minula zbivanja kao »jedinstveni povijesni govor u koji su ugrađeni općeljudski, kršćanski i nacionalni elementi.«⁷ Takav pristup ima analogije u tadašnjoj književnosti, kao primjer spominje se francuski polihistor Jean Bodin i njegovo djelo *Methodus ad facilem historiarum cognitionem* (1566.), gdje je država prikazana kao živi organizam s ulogama pojedinaca. Slične tendencije postoje u staroj historiografiji Ukrajine. Povijest država i naroda odvija se ciklički u vremenu i prostoru i uspoređuje se sa životnim tijekom pojedinca – rođenje, djetinjstvo i mladost ponavljaju se više puta, što se povezuje s postankom, sazrijevanjem i autoru suvremenim dobom.⁸ Dubrovački pisac stvara opću povijest Slavena u duhu zapadnoga humanizma, slijedi europske autore prema navedenim izvorima i na takav način nastupa kao predstavnik svojega doba s utvrđenim metodama rada. Pisac stvara svojevrsan mozaik povijesnih činjenica na temelju velikoga broja izvora – znanstvenih ili manje znanstvenih rasprava, objavljenih prije njegova doba, kao i onih iz 16. stoljeća.

Međutim, dubrovački autor žali se na manjak izvorne građe o najstarijem razdoblju Slavena i zato je okrenut povijesti u ime glorificiranja Slavena i vizije budućnosti. On stvara vlastito platno i u tome je njegova originalnost, tu prestaje znanstvena historiografija i počinje stvaralačka mašta. Kritičari kasnijih razdoblja zamjerali su da se u tekstu nalazi obilje povijesnih mistifikacija, netočnosti, neprovjerenih vrela, legendi, katkad i fantastičnih sadržaja. Orbini je koristio postojeće predodžbe koje su podjednako maglovite i pretpostavljaju veliku slavensku rasprostranjenost, što imponira dubrovačkome piscu, pa on prenosi ideju o uvjetnoj širini pradomovine, od Skandinavije do Sarmatije, kao prostora široke disperzije tijekom stoljetnih migracijskih kretanja. Geografski pojmovi kao što su

⁷ Franjo Šanjek. Povijesni pogledi Mavra Orbinija. *Kraljevstvo Slavena*, str. 18.

⁸ Isto, str. 18-19.

Meotida, Sarmatija, regija Crnoga mora gdje prebivaju Anti koji su predloženi kao najsjajniji među narodima, i drugi nazivi, uključeni su u povijesne procese povezane i s prostorom sadašnje Ukrajine. Pisac odražava opće znanstvene predodžbe o Slavenima korištenjem poznate građe. Slaveni su kod njega veliki, neograničeni i opći pojam, ali imaju *mnogo ogranaka* što se prema tadašnjim spoznajama konkretizira kroz brojne nazive u kojima se, između ostalog, ocrta još uvijek maglovita predodžba o istočnoslavenskom prostoru, gdje su smješteni *Roksolani, to jest Rusi i Moskovljani*. Prenesene teze tadašnje historiografije o Sarmatiji kao izvoru slavenstva potječu iz poljskih izvora, nalaze se i u Pribojevićevo govoru o podrijetlu Slavena, korespondiraju s kasnijim znanstvenim prikazima uloge iranogovornih nomada u etnogenezi Slavena, spoznajama o Antima kao rezultatu slaveno-iranskoga prožimanja i o mnogobožskim vjerovanjima, što je u skladu s kasnijim rekonstrukcijama slavenskoga panteona. Sve zajedno predstavlja koloplet, mozaik slika, imena, geografskih i drugih elemenata koji postaju gradbeni materijal za ogromno platno kojem je ime Slavenstvo.

Dinamika događaja kulminira, između ostalog, u prikazu ratobornosti. Slaveni su predloženi s aureolom ratne slave s kojom autor povezuje njihovo ime. U tumačenju etimologije, odnosno stavu koji Orbini u tome zauzima izražena je ideološka komponenta s izričitom oprekom *mi-oni* u oponiranju stajalištima talijanskih autora koji su minorizirali značaj slavenskoga imena kroz nazive kao što su *Sciavo* i *Sklavo*. Njihov dubrovački oponent takva stajališta povezuje s tendencioznošću: *Nije mi to k tome teško povjerovati da se to dogodilo zbog nenaklonosti Talijana, nadasve onih koji nastanjuju obale Jadranskog mora, budući da ih Slaveni u prošlosti silno namučiše i gotovo uništiše* (156). On navodi i druga tumačenja, utemeljena na zajedničkoj slavenskoj riječi *slovo* s kojim se povezuje ime Slovini, uz etimologiju koja upućuje na vrline: *Slovini jer su istinoljubivi, postojani i nepokolebljivi u održavanju zadane riječi i obećanja* (156). Međutim, Orbini prihvaća ono tumačenje koje odgovara njegovoj koncepciji i glavnome cilju – prikazu slavenske snage, i zato drži da je ta riječ nastala od riječi *Slava*: *No, ostavljajući po strani navedena tumačenja imena Slaveni, kažem da ono nije poteklo ni od jedne druge riječi no od riječi slava, te Slaven ili Slavonac ne znači drugo doli slavan. Zasluživši štovanje čestim svojim slavodobitnim pobjedama nad neprijateljem (o čemu svjedoči mnoštvo osvojenih kraljevstava i pokrajina), taj si srčani puk pripisa slavno ime nastavkom koji poteče od slava, kojim završavaju imena plemića i velikaša, kao što su Stanislav, Vjenceslav, Ladislav, Dobroslav, Radoslav, Boleslav i druga imena iste tvorbe. Potvrđuju to mnogi ozbiljni autori (...)* (157). Obilježje slave temelji se na nizu osobina među kojima je glavna vještina ratovanja. Pisac potkrepljuje svoj stav svjedočenjima brojnih autora te ne razlikuje Skite od Slavena, ponajprije zbog ratnoga umijeća jednih i drugih. U znanosti je kasnije pisano o slavenskom preuzimanju ratnih vještina od iranogovornih jahača tijekom suživota na prostorima sadašnje Ukrajine, što se povezivalo i s pojmom

Anti.⁹ Kod Orbinija su Slaveni skitskoga podrijetla, iz Sarmatije su, a uz moralne kvalitete su i srčani, plemeniti, ratoborni i hrabri, pa je zato nastalo njihovo ime jer *slava zaslužena oružjem i u krvi naravna je i nasljedna stvar u Slavena. Uostalom, biše oni slavodobitnicima u Aziji, Europi i Africi* (158). Najviše sumnji izazivao je prikaz geografskoga širenja njihovih osvajanja. Prema Orbiniju, što on i naglašuje u obraćanju čitateljima, Slaveni su napadali Perziju, vladali su Azijom i Afrikom, ratovali su s Egipćanima i Aleksandrom Velikim, osvojili su Rimsko Carstvo, zavladaše Francuskom, učvrstili se u Španjolskoj i na mnogim drugim prostorima.¹⁰ Međutim, čini se da se upravo tu pokazuje stvaralačka osobitost autora: on nema namjeru biti precizan znanstvenik i pedantan historičar već se upušta u slobodu mašte, koju oblikuje u brojnim primjerima koje koristi za glavni cilj – stvaranje veličanstvene slike ratnih događaja, bitaka i podviga kao potvrde pojma odnosno imena Slav(en). U tome Orbini prestaje biti čovjek humanističke tradicije s nužnom osobinom znanstvene preciznosti i postaje barokni čovjek. Orbinijeva baroknost ponajviše je izražena u veličanstvenim slikama bitaka, što je izričita osobina baroknoga slikarstva, književnosti i grafike. Pisac kao da stvara jedno ili više ogromnih platnâ s prikazom bitaka, kakvima su se punile barokne palače. Takvi prikazi nastaju kasnije i postaju izraženom idejnom i stilskom osobinom barokne umjetnosti i književnosti, što potvrđuju i barokni spjevovi poput Gundulićeva *Osmana*, koji je ispunjen herojskim likovima i baroknim panoramskim prikazima ratišta. Čini se da Orbini stoji na početku novoga doba dok oslikava zemljovide, što je doduše srodno i humanističkim ilustracijama knjiga. On također predočuje širok geografski raspon, od azijskih do europskih predjela, odnosno od Skandinavije do Afrike, koji je ispunjen prikazima brojnih bitaka i likovima borbenih Slavena. Barokni elementi izraženi su već u dinamičnosti prikaza, u kaotičnosti i nezaustavljivom kretanju događaja, gdje više nema renesansne estetike, već je sve u nezaustavljivom pokretu predstavljenom kroz ratna osvajanja. Umjetnik stvara veličanstveno platno širokoga zemljopisnog opsega, na kojem su Slaveni u središtu brojnih prizora bitaka, s likovima kraljeva, prikazom brojnih naroda i mitskih božanstava, te s izričito baroknom iluzijom prostora, s povijesnom dubinom i perspektivom. Preciznost tu nije obvezna, historijska istinitost nije u prvom planu, već je sve usmjereno prema cilju koji postaje središnjom idejom djela – stvaranju lika Slavena kao naroda beskrajnih prostora. Piščev se moto ponavlja naglašivanjem veličine: *velik bijaše ugled tako slavnog slavenskog puka, štovanog i zbog svoje brojnosti (...) nacija silna i snažna* (136). Autorov je naum prikaz genetske, geografske i povijesne dominacije Slavena. On je stvaralac koji sve događaje podređuje glavnom cilju i ne osvrće se na argumente. Princip povijesne potvrde nije mu važan jer on nastupa kao pjesnik slavenstva, njegova

⁹ Седов В. В. *Древнерусская народность*. М.: Языкирусской культуры, 1999. Prema: http://historylib.org/historybooks/Valentin-Sedov_Drevnerusskaya-narodnost--Istoriko-arkheologicheskoe-issledovanie/

¹⁰ Dom Mavro Orbini čitateljima. *Kraljevstvo Slavena*, str. 63.

fantazija je sastavni dio stvaralačkoga principa nadahnutoga predodžbom o Slavenima kao slavnoj zajednici. U pričama o junaštvu pisac nastupa kao tvorac mita, preplećući mitsko sa stvarnim, legende s povijesno utvrđenom građom. Sve što mu je poznato iz povijesti kao snažno, osvajačko i nepobjedivo u različitim je vezama sa Slavenima. To su brojni narodi i etnije kao, primjerice, Markomani (...) koji bijahu zajedničkog jezika sa Slavenima, bjehu porazili i pokorili carstva i kraljevstva gotovo čitavoga svijeta (...) Jedini su Slaveni zadržali i drže još i danas države i kraljevstva osvojena u prošlosti i preoteta kako od navedenih, tako i od drugih naroda, te tamo čuvaju spomen, ime i jezik svoj. Sjaju i slavi toga naroda valja još pridodati da ne samo muškarci, već i žene njihove bijahu vrlo ratoborne, kako su to bile i Amazonke, žene glasovite i vične oružju (205). Pomoću predodžbe o ratobornim ženama, legendarnim Amazonkama povezivanima sa Sarmatijom, Orbini stvara još jedan lik u galeriji ratobornih likova – *žene sarmatskih Slavena*. Njihovi se prikazi nalaze u izvorima koje je koristio i nadovezuju se na određene povijesne predodžbe vezane za stepske predjele iranogovornih nomada, u kojima slika Sarmatije na prostoru tadašnje Ukrajine sadrži određene odjeke povijesne memorije.

Zamjerke zbog neprovjerenih činjenica ne mogu biti kriterij prosudbe Orbinijeva djela – ono je stvaralački čin na temu slavenstva, slavenska Glorija i izraz hrvatskoga slavizma koji seže u prošlost i nastavljać će se kroz stoljeća.¹¹ Uza svu nesistematičnost i kaotičnost prikaza, koje logično nastaju prilikom stvaranja povijesnoga mozaika, Mavro Orbini ne nastupa kao povjesničar, što i sâm priznaje, već kao nadahnut slavitelj svoga roda i glorifikator slavenstva. Međutim, osim stvaralačkoga elementa kao dominante u obradi povijesnih događaja, njegovo je djelo znakovito i za historiografiju, jer sadržava niz karakteristika znanosti svoga doba, odnosno hrvatske historiografije. Autor je iskazao visoku erudiciju, upućenost u određene tendencije u prikazu Slavena i u pitanja koja će biti permanentno aktualna u znanosti idućih stoljeća. To su spomenuti problemi definiranja pradomovine Slavena, migracijski procesi, prodiranja prema jugoistočnoj Europi, nastanjivanje u Dalmaciji, Istri i cjelokupnom Iliriku, te značaj prostora suvremene Ukrajine od stepskih predjela do Karpata kao tranzicijskoga puta u migracijama. U opsežnoj geografiji pradomovine Slavena, najčešće ocrtane od Skandinavije do Sarmatije, odjekuje problem koji će biti permanentno izražen u kasnijoj znanosti – razlike u preciziranju toga prostora. Nazivajući brojne etnije Slavenima, autor nije bio svjestan da je dotaknuo problem uloge različitih etničkih supstrata u formiranju slavenskih etnosa, tj. značaja drugih etnija u nastanku Slavena. Prikazi ratobornosti uključuju taj problem slavenske etnogeneze, jer su iranogovorni nomadi, poznati po ratnim pothvatima, u svoje formacije postupno uključivali

¹¹ O tome vidjeti: Jevgenij Paščenko. Ideje slavizma u ukrajinskoj i hrvatskoj književnosti 19. stoljeća. U: Isti. *Ukrajinsko-hrvatske književne poredbe*. Split: Književni krug, 2010., str. 105-121.

praslavenska plemena, što se odrazilo i u procesu konstituiranja starih Slavena. Upravo su ratničke sposobnosti predstavljale značajan temelj za nastanak moćne srednjovjekovne države Rus'ka zemlja sa središtem u Kijevu. O značaju ratnih tradicija iranogovornih jahača govori Jordanes Alan, čije podrijetlo, kako se drži, seže do te etničke skupine.¹² Često spominjana Sarmatija kao kolijevka Slavena, dakle jugoistočne regije Ukrajine i daljnja područja prema istoku, prostori su kroz koje su prolazili jahači i služili su im kao polazište od kojega su se kretali prema europskim regijama, upadajući i u Iliriju odnosno Dalmaciju. Različiti upadi jahača na prostor Ilirika i njihova haranja Dalmacijom ocrtavaju različite etape u kretanjima prema Iliriku, u koji su predslavenske skupine prodirale iz različitih smjerova, uključujući i ukrajinski prostor kao prastari migracijski prijelaz od istočnih prema zapadnim predjelima. S vremenom dolazi do ratnih upada etničkih konglomerata sa slavenskom komponentom, iza čega slijede stoljeća postupnih doseljavanja Slavena, koji su se kretali prema slavenskim zajednicama nastanjenima u ratnim razdobljima, s ciljem osvajanja područja boljih za gospodarski razvoj.

Začetci antropološkoga pristupa prepoznaju se u piščevoj težnji da predoči tipologiju Slavena, pri čemu je na prvome mjestu težnja da ih pozitivno oslika, koja se ogleda u prikazu njihovih junačkih osobina, sposobnosti da podnose poteškoće, plemenitih karakternih crta i sličnome (158). Mada je ponajprije vođen idejom veličanja i potvrde zajedništva, možemo reći da se Mavro Orbini približava i temama koje nagovještavaju početke slavističke znanosti, u čijoj se povijesti hrvatska društvena misao i književnost nalaze među vodećima. Orbini u neku ruku nastupa kao komparatist kad navodi slavenske riječi i uspoređuje jezike – *vandalski* i slavenski s talijanskim, njihove grafije i drugo. Njegovo znanje o slavenskim jezicima je eklektično i preuzeto iz različitih izvora, a najviše iz poljskih, preko Vinka Pribojevića. Pisac provodi leksičke usporedbe u kojima ponekad iskrсну leksemi bliski istočnoslavenskim leksemima, srodni ukrajinskim (ili poljskim) kao što su: ptach – ptica, kobyla – kobila, topli – mlak, chtiti – htjeti, hora – gora, lechchy – lak, pytaty – pitati, hruscha – kruška, novuy – nov, nagy – gol, tenczouati – plesati, praczovuati – raditi, plachta – plahta, vuiter – vjetar, rozum – razum, sediate – sjediti, teneta – zasjede, vuyno – vino, dum – kuća, nevuiesta – nevjesta. *To su dakle riječi drevnih Vandala, a sve su ujedno i slavenske* – zaključuje dubrovački jezikoslovac (160-165). Uz leksičke analogije uspoređuje i pisma – navodi primjere grafija, koristi nazive za pismo kao što su *bukvica*, *glagolica* i *pismo Markomana*.

Orbini završava tekst prikazom rodnoga grada, ustvrđujući da će *na koncu izložiti ukratko što god o postanku grada i o najznamenitijim događajima iz njegove povijesti*. Taj dio pretvara se u apoteozu Dubrovnika prikazanoga kroz povijest – od osnivanja do suvremenosti, uz slavljenje njegove ratobornosti, neovisnosti

¹² Bernard S. Bachrach. *A History of the Alans in the West*. University of Minnesota Press, 1973.

i slobodarstva, neminovno kao izraza slavenstva: *grad Dubrovnik, imena i jezika slavenskoga, a k tome i najglasovitiji grad ne samo Dalmacije, nego i cijele Ilirije. Slavu duguje ne samo starodrevnosti svojoj već i djelima svojih građana iz prošlih vremena* (243-244). Naglašavana prošlost i drevnost grada ispunjena je prikazom junaštva, u čemu se naslućuju odjeci prastarih mitova ili predaja iz gradske sredine koje autor doživljava kao slavensku prošlost.

Orbinijev slavizam nastavlja postojeću tradiciju veličanja Slavena kod prethodnika (Šižgorić, Pribojević, Tuberon, Zavorić, Vranić, Mrnavić i Glavinić), kojima je tipološki srodan po ideji apologije slavenstva i po težnji da dokaže da su Hrvati narod dostojan štovanja zbog pripadnosti velikome slavenskom svijetu, uz neizbježnu binarnu opreku mi-oni i druge eksplikacije. Orbinijev slavizam predstavlja svojevrsan početak novoga vala slavizma u starijoj hrvatskoj književnosti – slavenska tema kod njega se izražava u prijelaznom razdoblju i smjeni tradicija: ona izrasta iz humanističkih tendencija i nastavlja se u 17. stoljeću, označujući početak baroknoga slavizma. Međutim, u odnosu na prethodne autore, Orbini je možda najizrazitiji predstavnik slavenske apologije. Otkuda takva opsjednutost slavenstvom i takva vjera u Slavene? Očito je da je njegova motivacija povezana s tadašnjim okolnostima pozivanja na slavenstvo. Međutim, postavlja se pitanje: možemo li sagledavati korijene slavizma i u dijakronijskoj perspektivi; postoji li, osim aktualnih političkih potreba, i duboka povijesna memorija koja je još živjela u gradu, i ukazuje li ona na dubinske slojeve povijesti njegova nastanka, starije od pisanih svjedočenja o doseljavanju stanovnika Epidaura na novu lokaciju Ragusu zbog rušenja njihova grada? Zato je Orbinijeva zaokupljenost slavenstvom zanimljiva i po tome što izražava određenu tendenciju koja je vjerojatno još postojala u društvenoj svijesti i temeljila se na tradiciji i povijesnoj memoriji.

Slavizam kod dubrovačkoga pisca poprima obilježja koja će ostati slična kod kasnijih autora: oni polaze od opće povijesti Slavena, prelaze na povijest domovine, zatim opisuju povijest zavičaja – Dalmacije ili drugih regija, potom od konkretnih nacionalnih problema prelaze na šire općeslavenske teme, najčešće one egzistencijalnoga značaja, što je osobito izraženo kod Križanića.¹³ Kod Orbinija prepoznamo osnovne note hrvatskoga slavizma koji će se razvijati u idućim stoljećima: aktualizaciju slavenske teme zbog konkretnih političkih ugroženosti i poziv na konsolidiranje južnoslavenskih naroda pozivanjem na prošlost s vizijama zajedništva. Dominira ideja ujedinjenja uz osudu podijeljenosti zbog uzajamnih nesuglasica. Jedinstvo je nužno pred prijetnjom neprijatelja i to u širokom dijapazonu egzistencijalnih vrednota, od genetskih korijena do jezika, s obveznim naglaskom na nekada zajedničkom jeziku i genetskoj povezanosti, uz neizbježno upućivanje na velike osobnosti, careve i junake. Veličina slavenstva je važna i postaje obvezan dio slavizma – od prostora, koji je posebice kod Orbinija

¹³ O tome vidjeti: Jevgenij Paščenko. *Juraj Križanić i Ukrajina. Graditelji europske kršćanske unije*. Zagreb: Matica hrvatska, 2015.

beskrajan, do veličanja ratnih sposobnosti i širokih osvajanja. Koristeći slavenske, tj. bizantske izvore, Orbini prepoznaje ideal u zajedništvu južnih Slavena, pozivajući se na prošlost i genealogiju kraljeva na južnoslavenskom prostoru. Nije mu izričito važna nacionalna komponenta, već ona južnoslavenska, u okviru koje spominje i srpske, bosanske, makedonske i bugarske prostore, kao i njihovu povijest, uz slavljenje svih naroda, što je tipično za hrvatski slavizam koji će se dalje varirati kroz stoljeća. Čini se da maglovita predodžba o istočnim slavenskim carevima, kao sastavni dio hrvatskoga slavizma koji će se izražavati kroz stoljeća – od Križanića preko Strossmayera do Krleža, započinje već kod Orbinija, koji spominje Kijev i upućuje na rodoslovna stabla tamošnjih slavnihi vladara. Ovdje također započinje još jedna mitska konstanta – predodžba o Rusima kao snažnoj zajednici, poznatoj po velikim ratnim podvizima, tj. kroz *dične i slavne pothvate toga moćnog naroda* (151). U tekstu je prisutna spoznaja o Kijevsko-rus'koj državi koja je dominirala na istočnome prostoru. Međutim, nastaju i predodžbe o novonastaloj Moskoviji, koja se spominje fragmentarno jer su spoznaje o njoj u zapadnim izvorima još bile prilično opskurne. S obzirom na to da je Moskoviija već u 15. stoljeću izražavala težnje da preuzme ime Kijevo (nekadašnje Rus'), odnosno ime i krunu starokijevske države, ta je činjenica bila poznata zapadnim autorima, te dubrovački pisac prihvaća postupno formiranu predodžbu o istovjetnosti istočnoslavenskih naroda koji su prebivali s *obje Sarmatije, Rusi ili Moskoviti, danas poznati podjednako pod oba imena* (152). Predodžbe o njima svode se na poznate činjenice o pretkršćanskom razdoblju Kijeva te autor (prema Miechowiti) spominje ruske kumire – *Pior, odnosno munja, te Strib, Korsu, Mokoslo* (152). Apologija istovjetnosti dvaju naroda na području Rus' (Ukrajine) i Moskoviije motivirana je i aktualnim domaćim idejama o zajedništvu južnih Slavena, koje je važno za domovinu i ističe ga još Pribojević u *De origine successibusque Slavorum (O podrijetlu i slavi Slavena)*, tvrdnjom o istovjetnosti Slavena s Ilirima.

Po snazi izražaja Orbinijevo rodoljublje nije moglo ostati nezapaženo te je izazvalo različite reakcije koje su karakteristične za tendencije u stavu prema slavenstvu – od pohvala do restrikcija ili iskorištavanja u vlastite političke i ideološke svrhe. Domaći pisci cijenili su njegovo djelo koje je odgovaralo općem raspoloženju u društvu, ponajprije dubrovačkom, i Orbini je zbog toga izazvao velike pohvale suvremenika. Kult ratništva i veličanje slavenske ratobornosti nastavit će se i povijesno konkretizirati u Gundulićevu spjevu *Osman*, čiji se autor svakako oduševljavao patosom Orbinijeva slavizma. Političke reakcije na Orbinijevo djelo bile su različite: logično je da takva glorifikacija slavenstva nije bila prihvaćena u susjednoj neslavenskoj sredini kakva je bila talijanska, o čemu svjedoči zabranjivanje djela i proganjanje autora. S druge strane, nastajale su daljnje kompilacije koje su bizantizirale dubrovačkoga pisca, koji je doživljavao izvan izvornoga katoličkog konteksta, i zato sa zamjerkama njegovom katolicizmu (bugarska kompilacija Orbinijeva djela), a tradicionalno je bilo i posrbljivanje dubrovačke književnosti i autora. Ruska varijanta Orbinijeva djela bila je uključena

u potporu ruskom slavizmu započetom u doba cara Petra Prvoga, kada je nastala njegova obrada i time nastavljeno iskorištavanje hrvatskoga slavizma u svrhu glorificiranja ruskoga osvajačkog slavizma. Različiti politički odjeci mogu se čuti i u nekim suvremenim komentarima o djelu toga predstavnika starije književnosti koji je započeo hrvatski slavizam 17. stoljeća.

Jedno je pitanje različito tumačeno – pripadnost Orbinijeva djela određenome razdoblju, za što su glavni kriterij stilističke osobitosti teksta. Glede stilskih i kronoloških obilježja, različito je definiran, kao humanističko ili barokno djelo. Većina povjesničara ga je sklona nazvati izrazom humanističke historiografije. Giovanna Brogi Bercoff tumači ga kao posljednji izraz stvaralaštva u duhu talijanske humanističke historiografske tradicije.¹⁴ Pripadnost renesansnome dobu obrazlagana je i kronološkim granicama, prema kojima je renesansa u Dubrovniku i u Italiji trajala do otprilike 1620. godine, pa zato Orbinijevo djelo pripada kulturnoj sredini kasne renesanse u Dubrovniku i Italiji. Kao jedan od dokaza pripadnosti renesansnome stilu navodi se i pristup povijesnoj temi, ponajprije mnoštvo iscrpnih komentara po kojima je renesansa bila glasovita, i po čemu je Mavro Orbini predstavnik renesansno-humanističkoga poimanja povijesne znanosti.¹⁵ Orbinijeva vremenska pripadnost determinirana je i tradicijom u kojoj se vlastito nacionalno ime povezuje s Ilirikom te se idejama slavizma određuju osobine vlastitoga naroda, što započinje s Pribojevićem i nastavlja se kasnije. S druge je strane izražavano mišljenje da je Orbinijevo *Kraljevstvo Slavena* barokno djelo.

Svakako, u širokom dijapazonu tema i događaja koje pisac teži povezati u cjelinu dominira princip humanističke naobraženosti, svestrane erudicije kao norme toga doba. Međutim, razdoblje u kojem pisac djeluje i piše u duhu humanističke historiografije – prijelaz iz 16. u 17. st. – posve logično sadrži crte novih vremena. Stilističke i tematske osobine humanizma prelaze u barok. Neprekidno zanimanje za povijest nastavlja se i u baroku, što je bilo uvjetovano konkretnim ratnim događajima koji se prikazuju s osvrtom na prošlost, i to je karakteristično za stvaralaštvo 17. stoljeća na svim prostorima, od zapadnih do istočnih. Ukrajinski barokni historiografski spisi, poznati kao *Kozac'ki litopysy* (*Kozački ljetopisi*), nastavljaju srednjovjekovne tradicije starokijevskih kronika u novome ruhu. Humanistička erudicija prelazi u barokno polihistorstvo, kojim obiluje Orbinijev tekst, izgrađen na temelju bogatih spoznaja ne samo iz arhivske građe u knjižnicama knezova Urbini i obitelji Bobaljević, već i iz djela nekih manje poznatih pisaca te također iz usmene predaje. Nastavljajući humanističku toleranciju prema usmenim izvorima, pisac napušta principe egzaktnosti i svjesno kombinira različite slike, u čemu se prepoznaju obilježja barokne poetike. Za barokni stil karakteristični su povezivanje suprotnih elemenata i težnja prema ukrasu, što opažamo i na stranicama

¹⁴ Giovanna Brogi Bercoff. *Il Regno degli Slavi* di Mauro Orbini e la storiografia europea del Cinquecento. *Ricerche slavistiche*, 24-26/1977.-1979., str. 119-156.

¹⁵ Franjo Šanjek, isto, str. 39.

Orbinijeva teksta. Pisac često rabi činjenice kao ukras ideje i povezuje kronološki udaljene prizore – govori o Gotima, iza čega odmah dolaze epizode o ratovanjima na moru protiv grčkoga Konstantinopola, zatim prelazi na lik Monomaha, a potom piše o pobjedi nad tatarskim kraljem zvanim Mamaj i slično. Uočavamo barokni princip nagomilavanja efekata s ciljem stvaranja proznoga spjeva, ispunjenoga brojnim scenama i efektnim povijesnim događajima. Tekst je prožet dinamikom tipičnom za barok, iluzija prostora ostvaruje se dubinskim porinućem u prošlost i širinom prikaza uz gomilanje brojnih likova i efektnih događaja, tako da se djelo kompozicijski oblikuje kao niz priča, poput povijesnoga mozaika ili kaleidoskopa. Autor se u tome ugleda u prethodnu tradiciju, ali i najavljuje novo doba koje se također očituje u posveti meceni, amblematici naziva i ikonografiji naslovnice, s baroknom stilistikom grba.

Međutim, autor ne posjeduje karakterističnu osobinu baroknoga svjetonazora, duboki tragizam i osjećaj bezizlaznosti, već je, naprotiv, nadahnut raspoloženjem karakterističnim za svjetonazor predstavnika humanističkoga doba. Njegov slavizam je prožet svjetlošću, vjerom i fantazijom, što je karakteristično i za humanistički slavizam. Ponesen rodoljubnim nadahnućem, dubrovački pisac stvara svojevrsni slavenski *Dekameron*. Nastavljajući humanistički slavizam, Orbini tu temu uvodi u novo stoljeće stvaranjem apoteoze kroz prikaze ratnih uspjeha, koji su u sadržaju i stilu već barokni. Zato njegovo djelo promatramo na granici između humanizma i baroka, kao uvod u baroknu historiografiju i kao izraz slavizma na prijelazu iz humanizma u barok, što se odražava i na njegovoj formi.

Definicije žanrovskih osobitosti Orbinijeva teksta također su neujednačene. Između ostalog, opisuje se kao literarno-historijski esej pisan u duhu humanističke historiografije, priručnik za poznavanje Slavena uopće, a južnih Slavena posebice, kasnorenesansni bedeker (vodič) kroz prošlost balkanskih Slavena, povijesno-ideološki križanac, doslovni prijevod *Scavorum regnum* (*Kraljevstva Slavena*) Popa Dukljanina; isticana je njegova pripadnost baroknim žanrovima, ali i osporavana. Navedene karakteristike prihvatljive su zbog specifičnosti djela prijelaznoga razdoblja, koje povezuje humanističku tradiciju i nove elemente baroknoga doba. Tekst je nastao i formirao se u ozračju konkretnih aktualnih događaja koji su bili udaljeni od osjećaja harmonije u društvu i svijetu. Autorova sudbina također je bila daleka od sretnoga ozračja, što je sve zajedno nagovještivalo prelazak iz renesansnoga doba u barokno. Pisac je izrastao iz humanističke tradicije promišljanja i stvaralaštva, ali je već stvarao u nemirnim vremenima i njegovo je djelo odraz takvoga stanja. Ono se ne bi moglo svrstati u konkretan žanr, jer je izlazilo izvan ustaljenih okvira, ali posjeduje određene žanrovske osobine historiografije, koja je bila jedna od dominanti u književnosti prethodnih i kasnijih razdoblja. Individualnu osobitost djelu pridaje obilježje koje je kasnije izazivalo kritiku zbog netočnosti podataka – slavizam. *Kraljevstvo Slavena* nastavak je slavenske ideje u hrvatskom društvu. Kronološki produžuje tradiciju humanističkoga doba,

koja dobiva novi uzlet u baroknom slavizmu kroz djelovanje i stvaralaštvo niza predstavnika, s najznačajnijim izražajima kod Ivana Gundulića, Jurja Križanića i drugih. Djelo Mavra Orbinija predstavlja izraz hrvatske pisane kulture na granici između humanizma i baroka, vrsta je povijesnoga spisa obilježenoga slavizmom kao snažnom svjetonazorskom osobinom hrvatske kulture.

LITERATURA

- Giovanna Brogi Bercoff. *Il Regno degli Slavi* di Mauro Orbini e la storiografia europea del Cinquecento. *Ricerche slavistiche*, 24-26/1977.-1979., str. 119-156.
- »*Kraljevstvo Slavena* Mavra Orbinija – (re)produkcijski okviri i recepcijski horizonti u četiristoljetnom trajanju«. *Radovi 43*. Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 9-112.
- Mavro Orbini. *Kraljevstvo Slavena*. Prevela Snježana Husić. Priredio i napisao uvodnu studiju Franjo Šanjek. Zagreb: Golden marketing, 1999.
- Orbinijevi izvori (bilješke). Priredili F. Šanjek, M. Šišak. U: Mavro Orbini. *Kraljevstvo Slavena*. Zagreb: Golden marketing, 1999.
- Pavao Pavličić. *Književna genologija*. Zagreb: SNL, 1983.
- Franjo Šanjek. »Povijesni pogledi Mavra Orbinija«. U: Mavro Orbini. *Kraljevstvo Slavena*. Zagreb: Golden marketing, 1999.
- Zdenko Zlatar. *Kraljevstvo Slavena u međunarodnom političkom, ekonomskom i kulturnom kontekstu (o. 1550. – 1610.)*. *Radovi 43*. Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 15-36.

HISTORICAL TEXT OF THE TRANSITIONAL PERIOD:
SOME CHARACTERISTICS OF THE CONTENT AND FORM
OF MAVRO ORBINI'S *THE REALM OF THE SLAVS*

A b s t r a c t

The article analyses Mavro Orbini's work *Kraljevstvo Slavena* (*The Realm of the Slavs*) as a text written during the transitional period between Humanism and the Baroque. Its author continues the tradition of humanist historiography while also introducing Baroque elements. Departure from the accuracy of data as the standard of humanistic historiography is his creative innovation. The author deliberately chooses not to follow the principle of exactness and creates the myth of the Slavs. His work is related to the Baroque paintings of war battles and marks the beginning of the Croatian Slavism of the Baroque era. With regard to its form, the text is generically undefined, it is a kind of historical writing, marked by the creative characteristics of the author. The apology of Slavism reflects a deep historical memory of the city of Dubrovnik.

Keywords: Mavro Orbini, Sarmatia, Ukraine, Croatian Slavism, Dubrovnik, genre